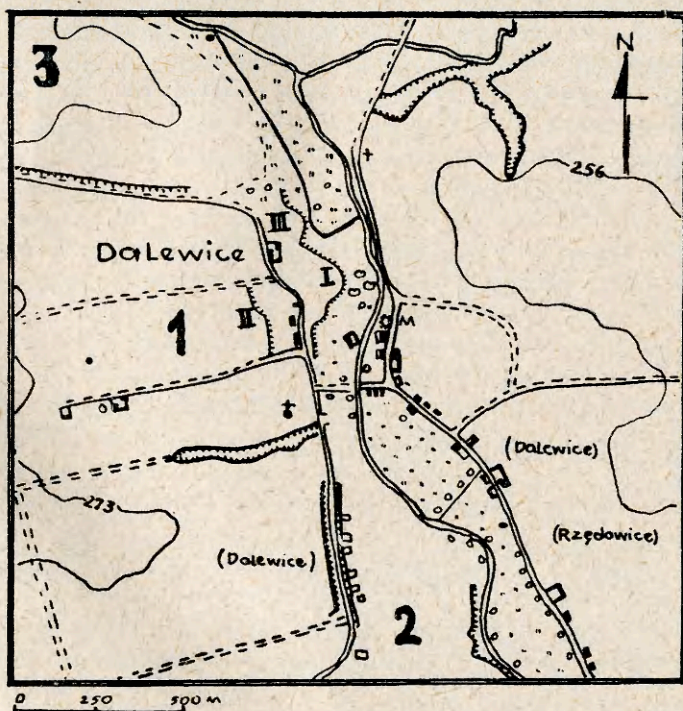

JAN GROMNICKI

SPRAWOZDANIE Z BADAŃ W DALEWICACH, POW. PROSZOWICE, W 1957 R.

W r. 1957 przeprowadzono z ramienia Zakładu Archeologii Polski Instytutu Historii Kultury Materialnej Polskiej Akademii Nauk w Krakowie badania wykopaliskowe w rejonie I i III, na stanowisku 1 w Dalewicach, pow. Proszowice.

Stanowisko 1 leży na wzgórzu, na prawym brzegu rzeki Ścieklec, na terenie zabudowań i pól resztówki. W r. 1933 przeprowadził tam wstępne badania T. Reyman, stwierdzając istnienie osady z późnego okresu lateńskiego i rzymskiego oraz wcze-

Ryc. 1. Dalewice, pow. Proszowice. Plan sytuacyjny stanowisk archeologicznych. Cyframi arabskimi oznaczono stanowiska, cyframi rzymskimi rejonu w obrębie stanowisk

snośredniowiecznej¹. Poza tym stanowiskiem na terenie Dalewic odkryto jeszcze dwa inne, a to: st. 2, leżące ok. 1 km na południe od st. 1, w przeciwnym końcu wsi, na którym T. Reyman przeprowadził również badania sondażowe, odkrywając zabytki wczesnośredniowieczne oraz groby szkieletowe bez wyposażenia, a także st. 3 położone ok. 1/2 km na północ od st. 1, również na wzgórzu. Zostało ono odkryte w r. 1957, podczas prowadzonych w związku z wykopaliskami badań powierzchniowych. Znalaziono tu ułamki ceramiki z okresu rzymskiego.

Ryc. 2. Dalewice, pow. Proszowice. Rejon III. Tuleja grota włóczni.
Rys. H. Sadowska

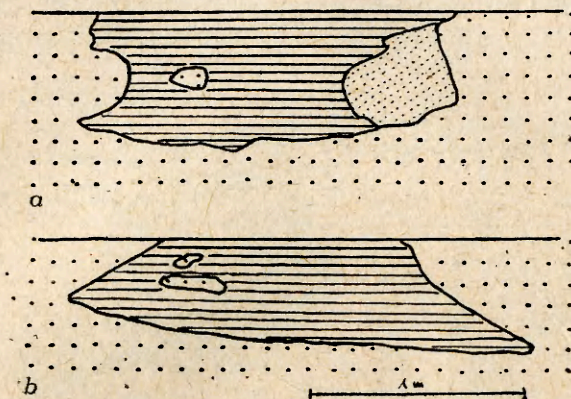
Prace wykopaliskowe prowadzone w r. 1957 na st. 1 miały na celu kontynuację badań zapoczątkowanych przez T. Reymana. W rej. I (ogród resztówki), najdalej wysuniętej w głąb doliny rzecznej partii skłonu wzgórza, założono wykop sondażowy. Na podstawie poczynionych obserwacji stwierdzono istnienie warstwy czarnoziemu, grubej miejscami na ponad 2 m, zawierającej zabytki ruchome i nieruchome. Okazało się jednak, że warstwa kulturowa oraz większość obiektów archeologicznych uległy zniszczeniu na skutek dokonywania licznych wkopów i intensywnej uprawy. Wyróżnione obiekty, a to ziemianka i sąsiadująca z nią jama, zniszczone częściowo palenisko kamienne, a także obiekty związane najpewniej z produkcją żelaza zawierały ceramikę z okresu rzymskiego. Spośród tych ostatnich wyróżnia się szczególnie lejkowate zagłębienie o średn. ok. 1/2 m i głębokości 40 cm, wypełnione ziemią zmieszaną z węglami drzewnymi oraz uławkami żużla. Drugim interesującym obiektem tego typu było zgrupowanie grudek polepy o średn. ok. 30 cm. Wewnątrz znaleziono sporą ilość węgla drzewnego i uławków żużla w towarzystwie ceramiki z późnego okresu rzymskiego. W wypadku tym mamy, być może, do czynienia z resztkami pieca lub paleniska, związanego czy też może tylko wykorzystanego w którymś z kolejnych stadiów procesu wytopu żelaza. O dużej intensywności produkcji metalurgicznej świadczą też częste znaleziska uławków żużla i fragmentów naczyń bardzo silnie przepalonych, o powierzchni zeszlonej, najpewniej używanych jako tygły przy przetopie żelaza. Jednakże jeśli chodzi o przedmioty metalowe, to oprócz kilku uławków żelaza o nieokreślonym charakterze znaleziono jedynie nożyk żelazny.

Ceramika z okresu rzymskiego pochodząca z omówionych obiektów to przeważnie naczynia charakterystyczne dla późnego okresu rzymskiego, toczone na kole. Reprezentowane typy naczyń należą do obu grup ceramiki tzw. siwej, a więc wykonane z tłustej, szlamowanej gliny bez domieszki, o gładkiej, błyszczącej powierzchni (prze-

¹ T. Re y m a n, *Problem ceramiki siwej na kole toczonej na tle odkryć w górnym dorzeczu Wisły*, „Wiadomości Archeologiczne“, t. 14: 1936, s. 158; tenże, *Osady prehistoryczne w Dalowicach w pow. miechowskim*, „Sprawozdania PAU“, t. 38: 1933 nr 10, s. 27. Autor tych publikacji używa błędnej nazwy miejscowości: *Dalowice* zamiast *Dalewice*, jak powinna ona brzmieć według oficjalnych danych. Opracowanie materiałów z badań T. Reymana było przedmiotem pracy magisterskiej autora niniejszego sprawozdania.

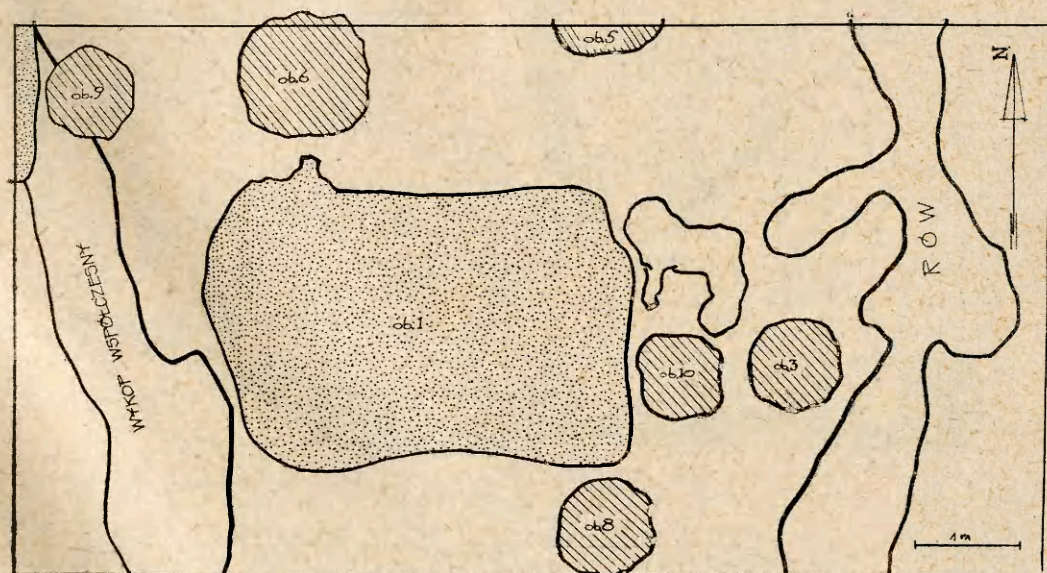

ważnie czary i misy), oraz naczynia grubościennie, szorstkie, z grubą domieszką, o większych rozmiarach (przeważnie garnki). Znajdowano też fragmenty naczyń zasobowych, grubościennych, o dużych rozmiarach, barwy czerwonej z kołnierzo-wato ukształtowanymi brzegami. Razem z toczoną występowała ceramika lepiona ręcznie, reprezentowana przeważnie przez naczynia grubościennie, barwy szarej,

Ryc. 3. Dalewice, pow. Proszowice: a — przekrój jamy nr 6; b — przekrój jamy nr 8. Rys. H. Sadowska

o szorstkiej, częstokroć obmazywanej powierzchni lub o ściankach silnie wygładzonych, barwy szarej lub czarnej. Znajdowano jednak również fragmenty naczyń typowych dla wczesnego okresu rzymskiego. W towarzystwie ceramiki rzymskiej znaleziono narzędzie z rogu sarny, ogładzonego i zastrzonego, z otworem przewierconym w szerszej części. Oprócz tych zabytków uzyskano też niewielką ilość ceramiki wczesnośredniowiecznej oraz z okresu średniowiecza. Wyróżniono też jeden fragment naczynia celtyckiego, toczonego, barwy czerwonej, z ornamentem dwu biało malowanych pasów.

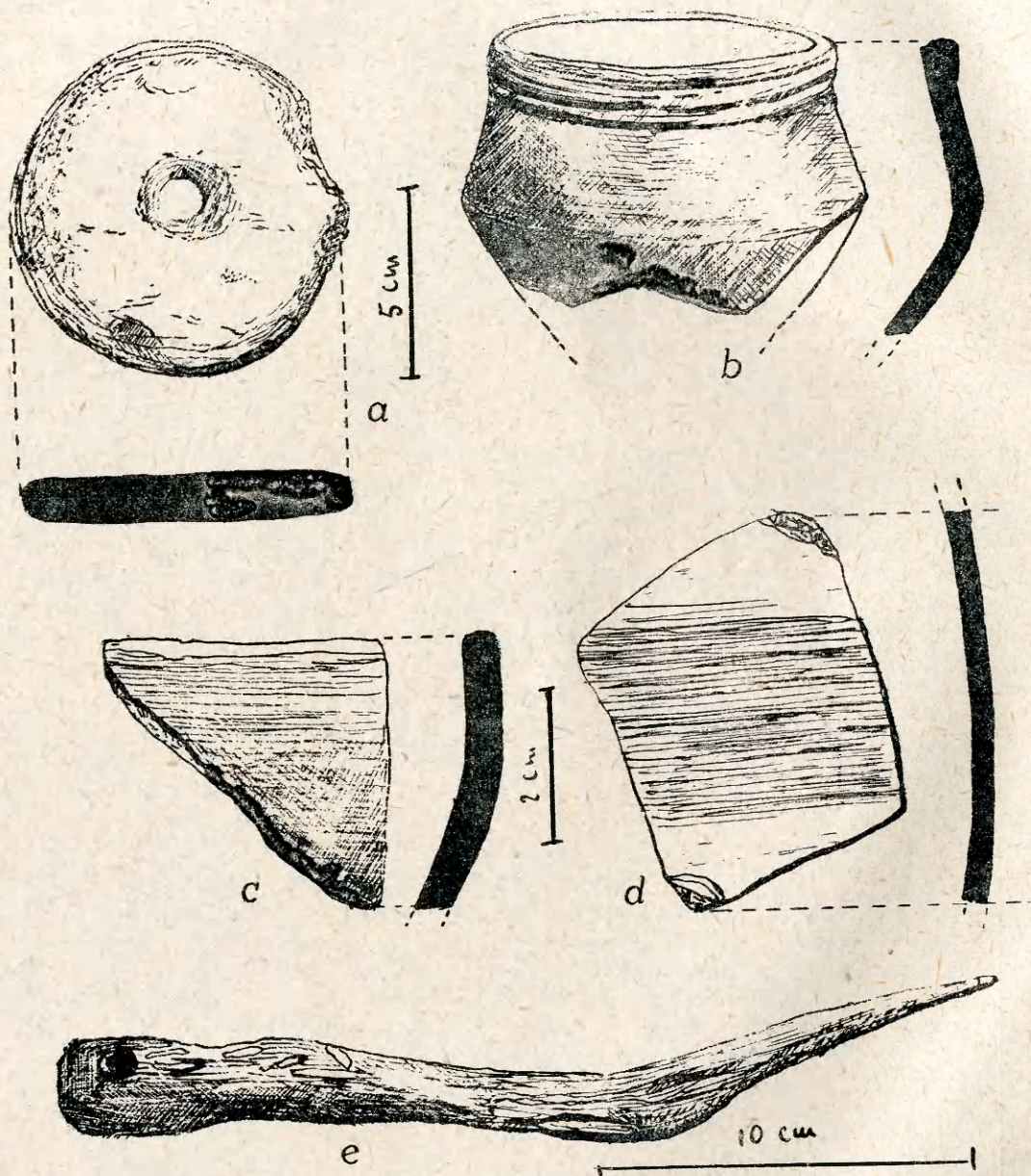

Ryc. 4. Dalewice, pow. Proszowice. Rejon III. Plan wykopu z 1957 r. Rys. M. Kolber

Jako rejon III stanowiska 1 oznaczono wysunięty na północny wschód w głąb doliny rzeki cypel wzgórza, na którego zapleczu znajdują się zabudowania gospodarcze resztówki. W założonym wykopie odkryto ziemiankę i kilka jam. Teren, na którym prowadzono badania, był łatwo dostępny (pole uprawne), a warstwa kulturowa poza jednym wkopem gospodarczym nie uległa naruszeniu.

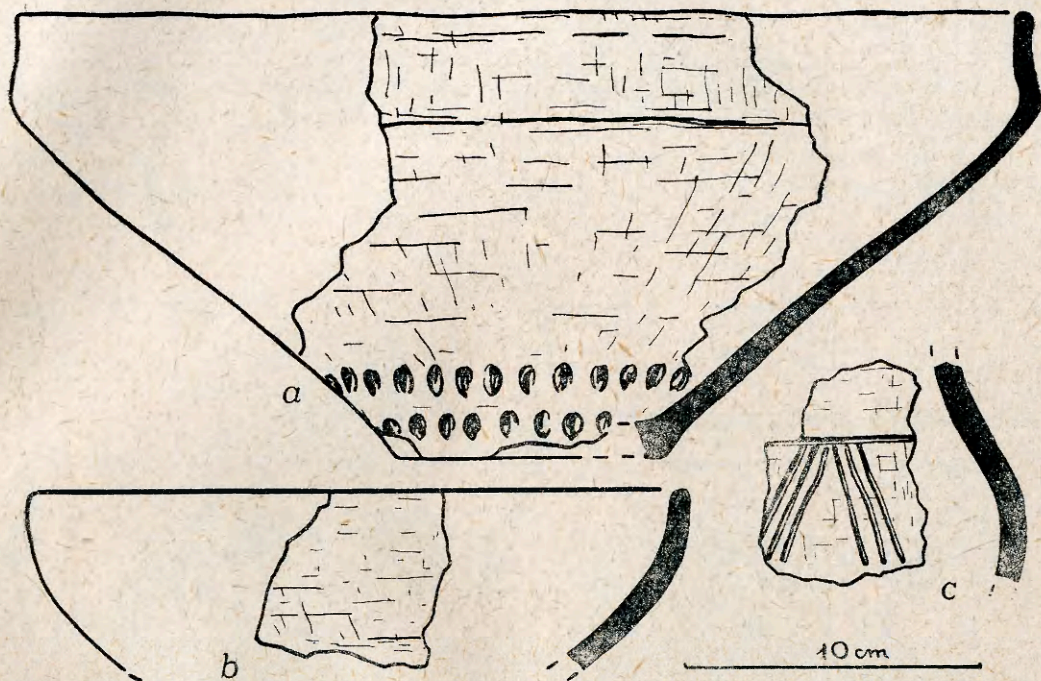
Dokonaniu pełnych obserwacji sprzyjał również fakt, że pod cienką (ok. 30 cm) warstwą próchnicy znajduje się less, w odróżnieniu od sytuacji w rejonie I, gdzie

Ryc. 5. Dalewice, pow. Proszowice, *a* — ciężarek kamienny z jamy nr 8, rejon III; *b* — naczynie toczone z późnego okresu rzymskiego, rejon I; *c* — fragment brzegu naczynia celtyckiego z ziemianki, rejon III; *d* — ułamek naczynia toczonego, celtyckiego, rejon I; *e* — narzędzie z rogu sarny, rejon I. Rys. *a*—*d* M. Kolber, *e* — H. Sadowska

zalega gruba warstwa czarnoziemiu. W terenie tym bardzo wyraźnie odcinają się od szarżółtego lessu kontury wkopów tak starożytnych, jak i późniejszych. Najciekawszym obiektem, zarówno ze względu na charakter funkcjonalny, jak i na zespół zabudów ruchomych, jest wspomniana już ziemianka (obiekt 1). Miała ona kształt w przybliżeniu prostokątny, wymiary $5,40 \times 3,50$ m, dno nierówne, zagłębione na ok. 130 cm. Wypełnisko stanowiła jednolita w barwie i konsystencji, ciemnobrunatna,

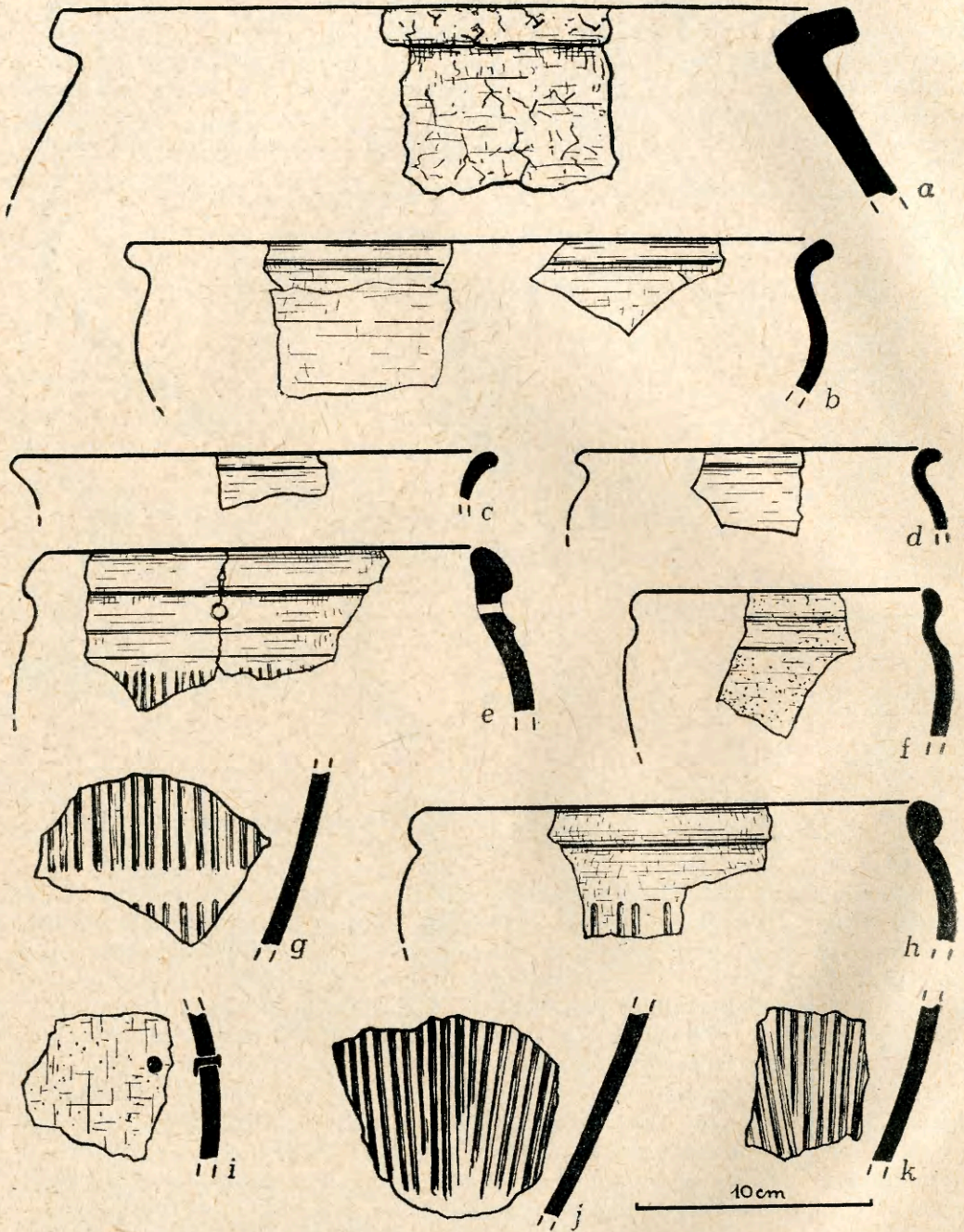

Ryc. 6. Dalewice, pow. Proszowice. Rejon III. Ceramika z jamy nr 8.
Rys. T. Wenhrynowicz

tłusta, zbita ziemia, zawierająca drobne węgielki drzewne i grudki polepy. Jedyną pozostałością zniszczonego paleniska było kilka lekko opalonych kamieni znalezionych w wypełnisku chaty. Wewnątrz ziemianki i w najbliższym sąsiedztwie znaleziono dużą ilość ułamków ceramiki lepionej ręcznie, pochodzących z naczyń grubościennych o szarej, szorstkiej powierzchni, oraz ceramiki toczonej. Oprócz kilku ułamków naczyń wykonanych z tłustej gliny, gładzonych, zbliżonych do późnorzymskich, oraz jednego fragmentu brzegu naczynia cienkościennego, barwy czerwonej, należącego do grupy ceramiki celtyckiej malowanej, większość stanowi ceramika grafitowa. Są to fragmenty naczyń tzw. wiaderkowatych o zaokrąglonych brzegach i brzuscu zdobionym ornamentem pionowych żłobków. Te trzy rodzaje ceramiki, znane z szeregu stanowisk z terenu Małopolski i Śląska, typowe są dla kultury celtyckiej².

² W. Filipowiak, *Późnolateńskie naczynie grafitowe z Januszkowa w pow. inowrocławskim*, „Przegląd Archeologiczny“, t. 9, R. 26—28: 1950—1953 z. 2—3; M. Jahn, *Die Kelten in Schlesien*, Leipzig 1931; G. Leńczyk, *Wyniki dotychczasowych badań na Tyńcu*, „Materiały Starożytne“, t. 1: 1956; A. Żaki, *Z badań nad kulturą celtycką w Małopolsce*, „Archeologicke Rozhledy“, t. 7: 1955 z. 6. Oprócz Dalewic z badań prowadzonych w ostatnich latach pochodzą znaleziska ceramiki grafitowej celtyckiej z Igołomi (rej. Wschód), pow. Proszowice, i Niedźwiedzia, pow. Miechów.

Ryc. 7. Dalewice, pow. Proszowice. Rejon III. *a* — ułamek naczynia lepionego ręcznie, z ziemianki; *b*—*d* — fragmenty naczyń toczonech bez domieszki grafitu, z ziemianki; *e*—*k* — fragmenty naczyń grafitowych z ziemianki (*i* — w otworze tkwi nit żelazny, którym spojono ściankę naczynia). Rys. T. Wenhrynowicz

Oprócz ceramiki wewnątrz ziemianki znaleziono część żelaznego okucia oraz ułamki innych przedmiotów żelaznych, a w odległości ok. 1 m na wschód tuleję grotu włóczni z tkwiącym w niej fragmentem drzewca, dochowany dzięki działaniu rdzy. W odległości ok. 3 m na wschód od chaty odkryto rów głęboki na 70 cm, o kształcie nieregularnym. Na ślady podobnego rowu natrafiono też na zachód od chaty, został on jednak zniszczony przez wkop współczesny. Oprócz ziemianki przebadano również siedem jam zasobowych odkrytych w najbliższym sąsiedztwie. W żadnej z nich jednak nie znaleziono ceramiki toczonej. Występowała wyłącznie ceramika lepiona ręcznie, środkowo- i późnolateńska. Specjalnie interesująco przedstawia się inwentarz jamy nr 8, w której obok fragmentów naczyń o szorstkiej, obmazywanej powierzchni oraz części misy o prostych, lekko rozchylonych ściankach znaleziono, podobnie jak i w ziemiance, fragment glinianego talerza, a także płaski krążek z wapienia, z otworem pośrodku. Wszystkie jamy miały w przekroju kształt cylindryczny, w poziomie zaś okrągły; głębokość ich wahała się od 40 do 150 cm.

Ryc. 8. Dalewice, pow. Proszowice. Rejon III. Fragmenty talerzy glinianych:
a — z ziemianki; b — z jamy nr 8. Fot. A. Wasilewicz

W północno-zachodniej części wykopu zarysował się ślad wkopu o nie określonym bliżej charakterze, w którym znaleziono rzymski przęślik gliniany. Na podstawie obserwacji wkopu wydaje się, że mamy do czynienia z drugą ziemianką.

Podczas wykopalisk przeprowadzono też badania ratownicze w rej. II stanowiska 1, gdzie podczas kopania studni natrafiono na jamę o kształcie nieregularnym, w której znaleziono jedynie siekierkę kamienną, neolityczną.

Dotychczasowe badania w Dalewicach pozwalają na zestawienie najogólniejszych wniosków dotyczących charakteru, chronologii i zasięgu osadnictwa. Najintensywniejsze jego ślady zachowały się w rejonie I i II na st. 1, i to już od neolitu. Z badań T. Reymana pochodzą też ułamki naczyń kultury łużyckiej znalezione na tym stanowisku. W rejonie I i III odkryto zabytki ze środkowego i późnego okresu lateńskiego, tak o charakterze rodzimym, łużycko-pomorskim, jak i przeworskim, oraz zabytki celtyckie. Należy podkreślić, że znalezisko to stanowi jeden z nielicznych w Małopolsce zwartych zespołów tego rodzaju. Znalezienie w warstwie przydennej chaty fragmentu naczynia należącego do grupy ceramiki malowanej w towarzystwie ceramiki grafitowej mogłoby świadczyć o ich równoczesności. Jakkolwiek ułamki ceramiki grafitowej i malowanej pochodzące z rejonu I zostały znalezione poza zespołami, jednakże fakt ich wspólnego występowania w jednym punkcie godny jest zanotowania. Dalsze badania rzucają, być może, nowe światło na to zagadnienie. Osadnictwo okresu rzymskiego, dość intensywne i długotrwałe, grupuje się na st. 1 i 3. Duże zagęszczenie osadnictwa późnorzymskiego, obserwowane na st. 1 (rej. I i II), może być związane z produkcją metalurgiczną, której ślady w postaci tak łuźnych złazisk, jak i zgrupowań żuźła odkryto w rejonie I. Teren ten, obejmujący skłón wzgórza wznoszący się nad bagnistymi łakami doliny rzecznej, był niewątpliwie odpowiedni do celów produkcji. Surowiec czerpano z pobliskich łak (ruda darniowa), gdzie występuje zabarwione czerwono-białe błoto.

Odkryte na st. 1 w rejonie I i II oraz na st. 2 ślady osadnictwa wczesnośredniowiecznego najintensywniejsze są w rejonie II (na co wskazują wyniki badań T. Reymana), a więc w najwyższej partii wzgórza. Położenie stanowiska, jak też w pewnej mierze związane z nim miejscowe podania mogłyby wskazywać na możliwość istnienia na tym terenie wczesnośredniowiecznej osady obronnej.

*Zakład Archeologii Polski IHKM PAN
w Krakowie*

ЯН ГРОМНИЦКИ

ОТЧЕТ ОБ ИССЛЕДОВАНИЯХ В ДАЛЕВИЦАХ, РАЙОН ПРОШОВИЦЭ,
В 1957 Г.

В 1957 г. проведено по поручении Заведения Археологии Польши Института Истории Материальной Культуры Польской Академии Наук в Кракове раскопки в районах I и III на стоянке 1 в Далевичах. В литературе принято ошибочное название Далёвице вместо Далевиче. На территории этой местности находятся тоже 2 другие археологические стоянки, назначенные 2 и 3. Все лежат на лессовых холмах правого берега реки Сьтеклец. На стоянке 1 и 2 проводил вступительные исследования Т. Рэйман в 1933 г., обнаруживая на стоянке 1 поселок позднелатенского и римского периодов, а также раннесредневековый, а на стоянке 2 раннесредневековый материал. Во время исследований в 1957 г.

обнаружено в рай. I на стоянке I землянку, яму и изолированный очаг, а также наверно часть разрушенной печи, а тоже яму глубокую ок. 40 см. Среди этих объектов найдено памятники римского периода, между прочим круговую керамику. Среди ней найдено воспроизведенное орудие из рога серны. В двух последних объектах найдено большое количество обломков железного шлака, сборища шлака выступали тоже в других пунктах рва. Эти находки свидетельствуют о интенсивной продукции железа, для целей которой служило наверно сырьё, которое получали из мест заливной речной долины.

В районе III обнаружено землянку, размерами 5,40 × 3,5 м и глубиной ок. 1,30 м. Внутри найдено лепную керамику а также круговую керамику, кельтскую с большой примесью графита, а тоже фрагмент края сосуда принадлежащего к расписной керамике. Стоит упомянуть, что обломки кельтской керамики, графитной и расписной, тоже находились в районе I. Кроме керамики, в землянке и возле нее, найдено обломки металлических предметов, между прочим втулку наконечника копья. Вблизи землянки обнаружено тоже следы глубокого рва около 70 см а также 8 ям кругообразного вида, в которых найдено лепную керамику, средне- и позднелатенскую.

JAN GROMNICKI

A REPORT ON EXCAVATIONS AT DALEWICE, DISTRICT PROSZOWICE, IN 1957

In 1957 the Department of Archaeology of the Institute of Material Culture in Cracow carried out excavations in sections I and II on site 1 at Dalewice called hitherto erroneously Dalowice. There are two other sites here marked 2 and 3. All three are located along the loess hills of the right bank of the Ścieklec river. On sites 1 and 2 preliminary investigations were carried out by T. Reyman in 1933 which let to laying bare on site 1 a settlement dated to the Late La Tène and Roman period and the Early Medieval settlement: on site 2 some Early Medieval specimens were found. During 1957 investigations in section I site 1 a hut, a pit and an isolated hearth and a part of a damaged furnace were revealed. There was discovered also a single pit, about 40 cm deep. These produced some Roman specimens, chiefly wheel turned pottery. Besides there was found a reproduced tool made of doe's horn. The two latter (i.e. a damaged furnace and a pit) contained large quantities of small pieces of slag. Concentrations of slag were also encountered in other parts of excavations. Their presence therein gives evidence to once developed production of iron. The raw material came, in all probability, from the neighbouring swampy river valley.

In section III there was found a hut, the dimensions of which were respectively 5,40 m × 3,50 m. It was 1,30 m deep. Inside the hut some hand-made pottery was discovered as well as some well-turned pottery of celtic origin, with large admixture of graphite. There was found also an edge of a pot belonging to the painted „ribbon ware“ pottery. Pottery sherds of celtic origin and some of the painted type were encountered in section I, too. Besides pottery, some iron scraps were found in the hut, viz. a socket of an iron spear dart. In the vicinity of the hut, traces of a ditch, 70 cm deep, and 8 round pits were distinguished, wherein hand-made pottery specimens dated to the Middle and Late La Tène were found.

